

BIBELN

MERETE ENGEL

KORANEN

LIGHEDER OG FORSKELLE

H A A S E

Merete Engel:

Bibelen og Koranen. Ligheder og forskelle

© Merete Engel og Haase & Søns Forlag as 2010 og 2012

Typografisk tilrettelæggelse: Henriette Wiberg Danielsen

Omslagsdesign: stoltzedesign

Citater fra Bibelen i autoriseret oversættelse fra 1992 er gengivet
med tilladelse fra Det Danske Bibelselskab

Citater fra Koranen gengivet med tilladelse fra Forlaget Vandkunsten

Citatet fra Gilgamesh-eposet s. 19 er fra
Religionernes digtning, Gyldendal Bibliotek

Bogen er sat med Legacy

1. ebogsudgave 2012

ISBN 978-87-559-5044-3

ISBN 978-87-559-1240-3 (trykt bog)

Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse eller
mangfoldiggørelse af denne bog eller dele af den er ikke
tilladt ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

Haase & Søns Forlag

www.haase.dk

Til mine børn, børnebørn og oldebørn

BIBELN

MERETE ENGEL

KORANEN

LIGHEDER OG FORSKELLE

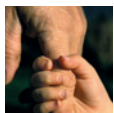
HAASE & SØNS FORLAG

Indhold

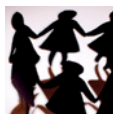
	Forord	6
	BAGGRUNDEN	11
	De tre religioners opståen	12
	De hellige skrifter	25
	Gudsbegrebet	32
	Jerusalem – den hellige by	39
	RELIGIONSSTIFTERNE	45
	Moses	46
	Jesus	54
	Muhammed	62
	BEGYNDELSEN	67
	Myter	68
	Skabelsen	69
	De første mennesker	72
	Syndefaldet	74
	Uddrivelsen af Paradiset	76
	Kain og Abel	80
	Patriarken Abraham	85
	LOVEN	97
	Regler og love	98
	Jødedom	98
	Islam	101
	Jesu fortolkning af loven	106
	TRO OG PRAKSIS	113
	Levereregler	114
	Næstekærlighed	126
	Rent og urent	130
	Synd og frelse	136
	Bøn	148

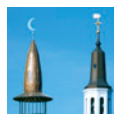
KVINDER I RELIGION OG KULTUR	155
Pligter og rettigheder	156
Kvindesyn	158
Seksuelt samkvem	163
Tørklæde	165
Tvangsægteskab og arrangeret ægteskab	169
Æresdrab	170

RITUALER VED LIVETS MILEPÆLE	173
Ved et barns fødsel	174
Fra barn til voksen	180
Ægteskab og bryllup	183
Skilsmisse	187
Homoseksualitet	190
Død og begravelse	192

TROSSAMFUND	201
Kristendom	202
Jødedom	212
Islam	216

BEDEHUSE	227
Synagoge	228
Kirke	230
Moské	233

ÅRETS GANG I RELIGIONERNE	237
Tidsregning	238
Kristne højtider	238
Jødiske højtider	247
Muslimske højtider	252
Noter	256
Bibliografi	259
Register	261
Billedfortegnelse	272

Forord

Mens jeg i en årrække arbejdede som konsulent for tosprogede elever, blev jeg gang på gang konfronteret med, hvor lidt vi lærere – for ikke at tale om politikerne – vidste om indvandrernes religiøse baggrund, og hvor lidt indvandrerne vidste om vores. Jeg oplevede, hvordan denne gensidige uvidenhed blandet med fordomme skabte usikkerhed, og konstanterede, at angsten for det ukendte førte til mange misforståelser.

En lille tyrkisk pige, som kom fra et meget religiøst hjem, turde fx ikke deltage i sin klasses luciaoptog, selv om hun tydeligvis var interesseret. Hun var bange for, at det ville gøre hende til kristen. Først da læreren tog sig tid til at forklare hende, at hendes danske kammerater jo ikke var blevet muslimer efter at have deltaget i hendes muslimske fest, *bayram*, turde hun alligevel være med. Så lidt skulle der til for at fjerne hendes frygt.

Den lille episode var for mig en øjenåbner og blev begyndelsen på min søgen efter viden både om deres og min egen religion. Det gik hurtigt op for mig, at et studie i kristendom og islam også måtte omfatte jødedom, idet de tre monoteistiske religioner har en fælles kulturel baggrund i Mellemøsten og er nært beslægtede. Jeg indså også, at det ikke var tilstrækkeligt at læse andres udlægninger af religionerne, men at jeg måtte gå direkte til kilderne, Bibelen og Koranen. Jeg har brugt utallige timer i selskab med de to bøger i de sidste mange år, deltaget i kurser i teologi og islam og på opfordring videregivet min viden til folkeskolelærere på efterhånden mange kurser.

Vi står midt i et kulturmøde. Det har overrasket mange etniske danskere, at religionen tilsyneladende spiller så stor en

rolle for en del af vore muslimske medborgere. De oplever, at muslimer fylder meget i det offentlige rum med deres religion, fordi de faster under ramadanen, ikke kan spise svinekød, og fordi muslimske kvinder ofte bærer hovedtørklæde. Denne synlighed skyldes imidlertid ikke, at muslimer har en mere synlig religion og kultur, men at de bliver mødt af en anden religion og en anden kultur, der undrer sig over deres skikke.

Det samme gælder den anden vej: En muslim, der aldrig tidligere har levet sammen med kristne, vil ved sit første møde med Danmark straks bemærke de mange kirker, klokkerne, der ringer hver søndag, posthuse og boghandlere, der udstiller postkort med kristne motiver, og ikke mindst decembers ihærdige juleforberedelser og helligdage. Ikke underligt, hvis den pågældende muslim konkluderer, at kristne danskere har en stærk religiøs identitet. Konklusionen siger imidlertid ikke noget om, hvordan danskerne *selv* oplever kristendommen og de kristne traditioner, eller om, hvor religiøse danskerne egentlig er.

Hvis vi for alvor ønsker en positiv og konstruktiv dialog, forudsætter det, at vi lytter til hinanden i gensidig respekt for forskellene og ser på de værdier, vi kan være *fælles* om. Det er ikke det samme som at udelukke kritik, for det er der i høj grad også brug for. Men krænker man modparten uden at ville lytte, lukkes den dialog, der er så nødvendig, ikke mindst for en vellykket integration af *alle* vores nye medborgere. Eller sagt med et visdomsord: »Et hjerte fyldt af mistro møder verden med mistro«.

De færreste mennesker finder tid til at læse hele Bibelen og hele Koranen. Denne bog indeholder et udvalg af temaer om religionerne og en lang række tekster fra Bibelen og Koranen, som jeg finder vigtige og centrale. Jeg introducerer temaerne, men afholder mig fra tolkninger og lader kilde-

teksterne stå side om side, så ligheder og forskelle taler for sig selv.

Der findes flere oversættelser af Bibelen og Koranen. Her har jeg anvendt henholdsvis Bibelselskabets autoriserede oversættelse fra 1992 og Ellen Wulffs *Koranen* fra 2006. Den jødiske bibel, Tanakh, er, som det vil fremgå, i store træk identisk med Det Gamle Testamente. Nogle steder har jeg, når der er tale om tekster fra Mosebøgerne, af praktiske hensyn valgt at referere til 'Det Gamle Testamente' uden at skelne mellem jødedom og kristendom.

Jeg tager udgangspunkt i den evangelisk-lutherske kristendom, den ortodokse jødedom og sunni-islam, som er de fremherskende trosretninger i Danmark. Korte beskrivelser af de forskellige større trossamfund inden for de tre religioner findes desuden s. 201-225. For det er meget væsentligt at gøre sig klart, at der findes mange grene og fortolkninger inden for hver af de tre religioner. Det gør det naturligvis ikke lettere at danne sig et overblik, men det betyder, at man ikke uden videre kan skære tilhængere af en religion over én kam.

Sidst i bogen findes noter med kildehenvisninger til hvert kapitel samt en liste over anvendt litteratur. I registeret findes foruden henvisninger også yderligere omtale af begreber og personer eller skikkelser.

En stor tak skal rettes til lektor Birte Dupont, som undervejs har stillet kritiske spørgsmål, sognepræst Pia Nordin Christensen, som lige fra begyndelsen har støttet og hjulpet mig og til sidst med kritiske øjne gennemlæst det færdige manuskript, mine gode venner og kolleger Fatma og Gündüz Yakaboğlu for samtaler om islam og Koranen, forlagsredaktør Mette Viking for et meget fint samarbejde og sidst, men ikke mindst, min forlægger Michael Haase for den tillid, han har vist mig ved at udgive min bog.

Denne udgave har gennemgået enkelte tekstrettelser og præciseringer i forhold til førsteudgaven. Desuden er nogle få fotos udskiftet.

Merete Engel

BAGGRUNDEN

Om jødedommens, kristendommens og islams fælles
geografiske og historiske udgangspunkt.

De tre religioners opståen

◀ *Solopgang over Sinaibjerget.*

Jødedommen, kristendommen og islam er monoteistiske religioner, der alle er udgået fra Mellemøsten, nærmere bestemt fra det område, der strækker sig fra østkysten af Middelhavet til Den Persiske Golf. Jødedommen og kristendommen opstod i det nuværende Israel, mens islam har sit udgangspunkt i Mekka og Medina i det nuværende Saudi-Arabien.

Jødedommens historie går ifølge jødisk tradition tilbage til Abraham. Kristendommen begynder med Jesu død, der dateres til et sted mellem 26 og 36 e.v.t., og islam med profeten Muhammeds flugt fra Mekka til Medina 622 e.v.t.

Jødedommen

Navnet Israel kendes fra enkelte egyptiske og mesopotamiske kilder, den ældste en egyptisk sejrstele fra cirka 1220

De tre religioner er alle udgået fra Mellemøsten: jødedommen og kristendommen i det nuværende Israel, islam på Den Arabiske Halvø.

f.v.t. Desuden nævnes Israel i nogle assyriske indskrifter fra 800- og 700-tallet f.v.t. Da der kun findes meget få skriftlige kilder, anses Det Gamle Testamente stadig for en, om end ikke særlig pålidelig, hovedkilde til Israels historie.

Ifølge Det Gamle Testamente var Israel et særligt folk udvalgt af dets Gud til at bo i det forjættede land, Kana'aen. Første Mosebog fortæller, hvordan Gud velsignede patriarken Jakob og gav ham navnet Israel, der også blev landets navn. I jødisk tradition er det israelitiske folk efterkommere af patriarken Jakob, sønnesøn af Abraham. Jakob blev fader til tolv sønner, som ifølge traditionen er stamfædre til Israels tolv stammer (► s. 89).

Fra David blev konge cirka 1000 f.v.t., til landet i 587 f.v.t. blev erobret af babylonierne, var Israel ifølge de gammeltestamentlige kilder et stort rige. David valgte Jerusalem til hovedstad, og her byggede hans søn Salomon et tempel, som blev centrum for offertjenesten.

Babylonierne ødelagde Templet i Jerusalem, og en del af israelitterne blev tvunget i eksil til Babylon. I eksilet opbyggede jøderne et menighedsliv, der blev forbillede for de mange jødiske menigheder, der opstod uden for Israel.

I 539 f.v.t. erobrede perserkongen Kyros 2. Babylon. Han frigav jøderne, hvorefter mange valgte at vende tilbage til

Den ældste forekomst af ordet Israel findes på denne stele, som den egyptiske farao Merneptah lod udhugge i 1200-tallet f.v.t. Israel omtales som et af flere besejrede lande eller folk.

Israel

Gud viste sig igen for Jakob, efter at han var kommet hjem fra Paddan-Aram. Han velsignede ham og sagde til ham: »Dit navn er Jakob; men nu skal du ikke længere hedde Jakob. Dit navn skal være Israel.« Og han gav ham navnet Israel. Han sagde til ham:

»Jeg er Gud den Almægtige. Bliv frugtbar og talrig! Et folk, ja, en mængde folkeslag skal nedstamme fra dig, og konger skal fremstå af dit eget kød og blod. Det land, jeg gav Abraham og Isak, giver jeg dig og dine efterkommere« (1 Mos 35:9-12).

Ødelæggelsen af
Templet i Jerusalem
af Francesco Hayez, fra
1867 illustrerer den
første jødisk-romerske
krig 66-73 e.v.t.

den sydlige del af Israel, der blev kaldt Judæa, mens andre valgte at blive. Efter jødernes tilbagekomst blev Templet i Jerusalem genopbygget.

I perioden fra 539 f.v.t.-135 e.v.t. var Israel under fremmed overherredømme, først under perserne, så under grækerne og til sidst under romerne, som i 70 e.v.t. ødelagde Templet og i 135 e.v.t. forviste jøderne fra Jerusalem og ødelagde de mange jødiske helligsteder.

Derefter – og helt frem til 1948, da staten Israel blev dannet – levede de fleste jøder i diaspora, i de første mange hundrede år hovedsagelig i byerne i Mellemøsten, Nordafrika og Sydeuropa.

I dag lever den største jødiske befolkningsgruppe uden for Israel i USA.

Påvirkninger fra oldtidens kulturer

I det område i Mellemøsten, der går under betegnelsen 'Den frugtbare halvmåne' og strækker sig fra østkysten af Middelhavet til Den Persiske Golf, opstod de første bondekulturer, og her blomstrede fra omkring det 4. årtusind f.v.t. de ældste civilisationer, den sumeriske, babylonske og assyriske i Mesopotamien og den egyptiske i Nildalen og Nildeltaet.

Polyteisme og monoteisme

Fælles for disse oldtidskulturer var dyrkelsen af flere guder – polyteismen. Helligstederne havde en eller flere guder, som hver havde sit specielle område. I særlige situationer tilbad man én gud, som blev tilskrevet større magt end de andre guder. Den gud, man anråbte, blev da til *guden*. Heri lå en tendens til monolatri, dvs. dyrkelsen af én guddom uden afvisning af eksistensen af andre guder. Selv om hvert kulturområde havde sine specielle guder, overtog en kultur ofte en guddom fra en anden. Den babylonske månegud *Sin* blev således dyrket både i Ur, det gamle sumeriske område, og i Haran i det nordligste Syrien. Denne kulturudveksling – bl.a. gennem handel – har haft stor indflydelse på hele området og på udviklingen af den ældste af de tre religioner, jødedommen – og derigennem på kristendommen og islam.

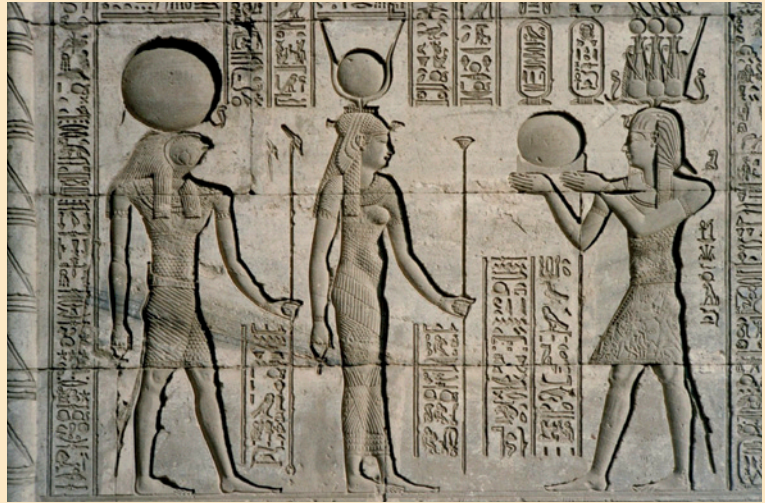
Selv om monoteismen ifølge den jødiske bibel (Det Gamle Testamente) begyndte med Abrahams pagt med Gud (► s. 85), kan den egyptiske farao Akhenaton (1380-1362 f.v.t.) historisk set betragtes som den første monoteist. Akhenaton ophøjede

Den egyptiske farao Akhenaton er kaldt historiens første monoteist. Her sidder han med sin hustru Nefertiti og tre små prinsesser under den almægtige gud, solskiven Atons velsigende stråler. Relief fra 1300-tallet f.v.t.

i sin regeringstid solguden Aton til den eneste sande gud og forbød alle andre guder. Hans regeringstid blev imidlertid kort, og efter hans død fik det magtfulde præsteskab hurtigt genindført de gamle guder.

Fra midten af 100-tallet f.v.t. kom Egypten til at spille en rolle i Romeriget som kejserens personlige ejendom. Romerne overtog flere gamle, religiøse skikke, og som landets forrige græske herskere tog den romerske kejser den egyptiske konges plads i kunst og arkitektur. Her tilbeder Trajan (reg. 98-117 e.v.t.) guderne Hathor og Horus.

Gennem hele den græsk-romerske periode (332 f.v.t.-395 e.v.t.) i Egypten blev der opført templer til landets gamle guder. I hovedstaden Alexandria levede på den tid en betydelig jødisk menighed, og allerede i midten af 200-tallet e.v.t. havde den nye religion, kristendommen, også slået rod i landet. I cirka 380 beordrede den romerske kejser Theodosius alle hedenske templer lukket. Dette græsk-romerske tempel på øen Philae i Sydegypten var tilegnet den ubyre populære gudinde Isis og holdt stand mod kristendommen helt frem til 500-tallet. Det blev herefter omdannet til en kirke, tilegnet Jomfru Maria.

*T.v.: Bronzestatue af den egyptiske gudinde Isis med sønnen Horus, egyptisk sentid (664-332 f.v.t.).
T.h.: Jomfru Maria med Jesusbarnet. Maleri af Geertgen tot Sint Jans, 1400-tallet.*

Zarathustrismen

Påvirkning fra zarathustrismen, der bygger på den persiske religionsstifter Zarathustras lære, kan spores både i jødedommen, kristendommen og islam. Zarathustra (ca. 1000 f.v.t.) talte om det gode og det onde – renhed og besmittelse – som to magter i tilværelsen, et menneske må vælge imellem, og som afgør, om det kommer i Paradis eller Helvede. Hans lære blev nedskrevet mellem 226 og 650 e.v.t. Jøderne mødte den under eksilet i Babylon i det 5. århundrede f.v.t., og gennem jødedommen har zarathustrismen indirekte påvirket kristendommen. Også araberne kendte til den, bl.a. gennem det persiske kongedynasti, sassaniderne (1242 f.v.t.-271 e.v.t.), i hvis regeringstid den persiske kultur spredtes over hele Mellemøsten.

Symbol på zarathustrismen fra udgravninger af oldtidsbyen Persepolis i Iran. Zarathustrisme er en åbenbaringsreligion. Den ene, vise, gode, evige gud, Ahura Mazda, åbenbarede den sande tro for Zarathustra. Zarathustrismen praktiseres den dag i dag af nogle få tusinde i Iran og i Indien af parserne.